



Aihe: Sivistysvaliokunta keskiviikko 07.03.2018 klo 11:30 / K 5/2018 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: K 5/2018 vp Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta keskustella sivistysvaliokunnan kanssa Lapsiasiavaltuutetun kertomuksen pohjalta lapsen oikeuksien toteutumisesta ja lapsipolitiikan akuuteimmista kysymyksistä.

Ensinnäkin, järjestömme pitää erityisen arvokkaana tätä Lapsiasiavaltuutetun kertomusta ja toivoo, että sivistysvaliokunta kannustaa päättäjiä tutustumaan siihen lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteiden sisäistämiseksi ja sen ymmärtämiseksi, kuinka lapsen oikeuksien täytäntöönpanon tulisi läpäistä kaikki hallinnonalat.

Suomi valmistele parhaillaan määräaikaisraporttiaan YK:n lapsen oikeuksien komitealle. Lapsiasiavaltuutetun raportti yhdessä kansalaisjärjestöjen tuottamien raporttien ja tiedon kanssa antaa komitealle erinomaisen mahdollisuuden tarkastella, miten komitean suositukset on pantu täytäntöön ja mitkä ovat huomautuksista huolimatta edelleen keskeisimmät puutteet Suomessa.

Lapsiasiavaltuutetun kertomus antaa hyvät perustelut sille, kuinka tärkeää on nyt ja jatkossa varmistaa lapsipolitiikan ja lapsen oikeuksien toteutumisen johdonmukaisuus ja jatkuvuus.

Siksi Pelastakaa Lapset kannattaa muiden lapsijärjestöjen tavoin sitä, että eduskunta sitoutuu luomaan edellytyksiä kansallisen lapsistrategian laatimiselle, jolloin myös lapsivaikutusten arvioinnille ja laaja-alaiseen tietoon, myös kokemusasiantuntijatietoon, ja indikaattoreihin pohjaavalle pitkäjänteiselle lapsipolitiikalle luodaan johdonmukainen jatkumo yli hallituskausien. On aika edetä kohti YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanoa vaikuttavammin edistävää yhtenäistettyä lainsäädäntökehystä. Lapsen oikeuksien komitea on edellyttänyt näitä parannuksia antamissaan huomautuksissa.

Liitämme tähän lausuntoon kaksi erillistä liitettä lausunnoista, jotka olemme laatineet Lapsiasiavaltuutetulle vuoden 2016 vuosikertomuksen ERIARVOISTUVA KOULU? taustaksi. Niissä tuodaan esille syvemmin Pelastakaa Lasten huolia ja kehittämis ehdotuksia koskien adoptiolasten ja lasten- ja nuortenpsykiatrisen tuen ja lastensuojelun parissa olevien lasten koulunkäyntiä.

- **Toisen asteen koulutus ja harrastukset tulee taata yhdenvertaisesti kaikille**

Pelastakaa Lapset on strategiassaan ja kotimaan ohjelmassaan tuleville vuosille sitoutunut tukemaan nivelvaiheessa olevia nuoria, erityisesti niitä, joilla on perheessä olevien erilaisten haasteiden takia vaikea päästä elämässä eteenpäin: opiskella, työllistyä ja löytää mielekäs paikkansa yhteiskunnassa.



Pelastakaa Lapset on syyskuusta 2017 lähtien kerännyt keskeisten nuoriso- ja opiskelijajärjestöjen ja Vanhempainliiton kanssa nimiä kansalaisaloitteeseen aidosti yhdenvertaisen toisen asteen koulutuksen puolesta. Sittenkin kansalaisaloitteen kannattajina ovat myös Suomen Mielenveysseura, Lastensuojelun Keskusliitto ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Tätä lausuntoa kirjoitettaessa on 30 000 allekirjoittajan raja ylittynyt. Kampanjan aikana on tullut paljon viestejä, joista välittyy sukupolvia jatkunut hiljaisuus ja häpeä perheen varattomuuden takia keskeytyneistä tai aloittamatta jääneistä opinnoista.

Tavoitteemme aidosti maksuttomasta toisesta asteesta on saanut kannatusta niin eduskuntapuolueilta kuin niiden nuorisjärjestöiltäkin. Opetusministeri Sanni Grahn-Laasosen tilaama toisen asteen koulutuksen epäkohtiin pureutuva selvitys julkistettiin tammikuussa. Kampanjajärjestöjen kanta on, että siinä olisi pitänyt vielä paremmin pureutua konkreettisiin yhdenvertaisuutta edistäviin ratkaisuihin ja kustannusskenaarioihin.

Lapsiasiainvaltuutetun kertomuksessa on ansiokkaasti tehty näkyväksi lasten taloudellinen eriarvoistuminen ja sen merkitys lapsen elämässä. Viimeaikaiset tutkimukset osoittavat, että kuilu hyvin toimeentulevien ja niukkuudessa elävien lapsiperheiden välillä syvenee ja hyvinvointierot kasvavat. Pelastakaa Lasten Lapsen ääni –kyselyssä (2015) lapset kertoivat myös siitä, millaisia syrjäytymisen ja osattomuuden kokemuksia perheen taloushuolet heille arjessaan aiheuttavat. Lapsilla ei ole tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua ja kokea kuuluvuutta ikäistensä ryhmään.

Toisen asteen koulutuksen lisäksi harrastusten kustannukset karkaavat perheiden ulottumattomiin ja osa lapsista jää ulkopuolelle. Kertomuksessa on aivan oikein korostettu, että eriarvoistumisen ehkäisyyn on panostettava voimakkaasti jo varhaislapsuudessa ja peruskoulussa. Harrastusten ja koulutuksen suhteen on jatkettava päätöksenteossa ja lapsipolitiikassa yhdenvertaisuutta johdonmukaisesti edistävää linjaa.

- **Haavoittavassa asemassa olevien lasten opetuksen ja koulutuksen tukeen tulee panostaa syrjäytymisen ehkäisemiseksi**

Kertomuksessa nousee esille, että huolimatta lasten ja nuorten yleisesti kohentuneesta hyvinvoinnista, on edelleen olemassa haavoittavassa asemassa olevia lapsia ja nuoria, joiden tukemiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Kertomuksessa nostetaan esiin erityisesti mm. lastensuojelun piirissä olevat ja maahanmuuttaja- ja pakolaistaustaiset lapset.

Pelastakaa Lasten mielestä on perusteltua näiden lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseksi sitoutua sekä heidän oppimistaan ja koulunkäyntiään tukevien peruspalveluiden että yksilöllisen erityistuen tarjoamiseen ja kehittämiseen. Kokemuksemme mukaan nämä lapset ja nuoret ovat eriarvoisessa asemassa mm. alueellisten erojen vuoksi, mutta myös tilanteensa ja taustansa perusteella.

Esimerkiksi lastensuojelulaitoksissa asuvat ja eri tavoin psyykkisesti oireilevat nuoret eivät saa tarvitsemiaan tukitoimia koulunkäynnin mahdollistamiseen. Kouluissa ei pystytä järjestämään näille nuorille riittävää tukea esim. koulunkäyntiavustajia tai erityisavustajia resurssipulan vuoksi. Usein laitokseen sijoitettu nuori siirretään ”kotikouluun” eli vastuu hänen opetuksestaan annetaan pitkiksikin ajoiksi laitoksen henkilökunnalle siten, että he



vastaavat opettajan opastuksella lapsen/nuoren opetuksesta. Lastensuojelulaitosten henkilökunnalla on sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus, he eivät ole opettajia. Jo valmiiksi riskitilanteessa olevat nuoret jäävät ilman asianmukaista opetusta, eriytyvät normaalista luokan vertaisryhmästä ja jäävät vaille mahdollisuuksia harjoitella tavallisia vuorovaikutustilanteita koulussa.

Tällä hetkellä lastensuojelun jälkihuoltoikä on 21 vuotta ja siihen asti nuorella on mahdollisuus saada erityistä tukea opiskeluun. Nuorten itsenäistymistä hidastaa ja usein vaikeuttaa lastensuojelun tausta. Lastensuojelun kuormittuminen näkyy tällä hetkellä mm. niin, että nuorten huostaanotot ja sijoitukset tapahtuvat melko myöhään, jolloin heidän toipumisensa vie pidemmän ajan. He saattavat olla valmiita jatko-opintoihin niin myöhään, etteivät ehdi saada jälkihuollon tukea riittävän pitkään esim. toisen asteen opintojen loppuun saattamiseksi. Jälkihuoltoiän nostaminen on yksi tärkeä näiden nuorten tulevaisuuden mahdollistaja.

Yksin alaikäisinä pakolaisina Suomeen tulleiden nuorten kotoutumisen kannalta oleellista on, että he voivat Suomessa saada mahdollisuuden paikata kesken jääneet perusopinnot ja hankkia itselleen ammatin. Ennen sitä on kuitenkin varmistettava riittävä kielitaito. Kotoutumislaki antaa mahdollisuuden tukea näitä nuoria jälkihuollon tapaan 21 ikävuoteen saakka. Nuoret ovat kuitenkin eriarvoisessa asemassa, koska kaikki kunnat eivät anna nuorille lain mahdollistamaa tukea.

Lapsiasiavaltuutetun raportissa nostetaan esille huoli yksin maahan tulleiden lasten oikeusturvapuutteista, joista yksi on ammattitaitoisten edustajien vähäisyys. Lainsäädäntö ei tällä hetkellä määrittele, millaista edustajien koulutuksen tulisi olla, millaista osaamista edustajalta vaaditaan tai kuinka monta lasta edustajalla saa olla. Tämän vuoksi lapset ovat eriarvoisessa asemassa. Tämä on lapsenoikeusrikkomus, jonka lapsijärjestöt ovat nostaneet esille mm. YK:n ihmisoikeuskomitealle antamassaan lausunnossa osana yleismaailmallista ihmisoikeuksien raportointia (Universal Periodic Review) vuonna 2017.

- **Kiusaamiseen ja rasismiin puuttumiseksi tarvitaan johdonmukaisia toimia ja lisää koulutusta**

Kiusaamisen ja rasismien lisääntyminen on kertomuksessa mainittu riskitekijä, jonka merkitystä lapsen ja nuoren kehitykselle ei tule vähätellä. Syrjivää kiusaamista kokee kertomuksen mukaan jopa 40 prosenttia nuorista, jotka on sijoitettu kodin ulkopuolelle tai jotka ovat toimintarajoitteisia tai ulkomailla syntyneitä. Lapset ja nuoret joutuvat kiusaamisen ja rasismien uhreiksi niin kouluissa ja vapaa-ajalla kuin myös digitaalisissa ympäristöissä ja sosiaalisen median välityksellä.

Oppilashuoltoon panostaminen ja varhainen tunnistaminen ovat tärkeitä teemoja, joihin tulisi vielä entistä enemmän panostaa. Edelleen lastensuojelun palveluiden piiriin ohjautuu lapsia, joiden syrjäytyminen on lähtenyt vakavasta koulukiusaamisesta. Heidän oppimisvaikeuksiaan ja niiden taustalla olevia syitä ei ole ajoissa tunnistettu. Kouluvaikeudet ovat saattaneet aiheuttaa oireita jopa siinä määrin, että tilanteessa on päädytty lopulta sijaishuoltoon. Varhaiskasvatus ja peruskoulu ja toisaalta neuvola ja kouluterveydenhuolto ovat ne tahot, jotka tavoittavat kaikki ikäluokat ja joissa riittävän varhaisella tunnistamisella ja oikea-aikaisen tuen tarjoamisella voidaan ehkäistä ja katkaista syrjäytymisen kierre. Kertomuksessa nostetaan esiin moniammatillisen työskentelyn toteuttamisen haaste. Työskentely tulee ottaa erityisen kehittämisen kohteeksi tulevassa uudessa sote- ja



maakuntarakenteessa, jossa palvelut pilkkoutuvat eri tahojen järjestämisvastuulle ja tämä saattaa muodostaa isoja riskejä lasten ja perheiden tukemisessa.

Ihmisoikeuskeskuksen selvitys ihmisoikeuskasvatuksesta ja koulutuksesta Suomessa (2014) on antanut hyvän pohjan kehittää suomalaista ihmisoikeuskasvatusta eri oppiasteilla ja koulutuksessa, ja sen viitoittamana tulisi edetä myös jatkossa. Myös eri alojen ammattilaisille, hallinnon viranhaltijoille ja viranomaisille suunnattua ajantasaista lapsenoikeustietämystä tulee systemaattisesti edistää.

Helsingissä 6.3.2018

Pelastakaa Lapset ry

Hanna Markkula-Kivisilta
Pässihteeri

Riitta Hyytinen
Johtaja, Kotimaan ohjelma

Pelastakaa Lapset ry
Koskelantie 38, PL 95, 00601 Helsinki
Puh. 010 843 5000, fax 010 843 5111
www.pelastakaalapset.fi

Rädda Barnen rf
Forsbyvägen 38, PB 95, 00601 Helsingfors
Tel. 010 843 5000, fax 010 843 5111
www.pelastakaalapset.fi

Pelastakaa Lapset ry
Koskelantie 38, PL 95, 00601 Helsinki
Puh. 010 843 5000, fax 010 843 5111
www.pelastakaalapset.fi

Rädda Barnen rf
Forsbyvägen 38, PB 95, 00601 Helsingfors
Tel. 010 843 5000, fax 010 843 5111
www.pelastakaalapset.fi